

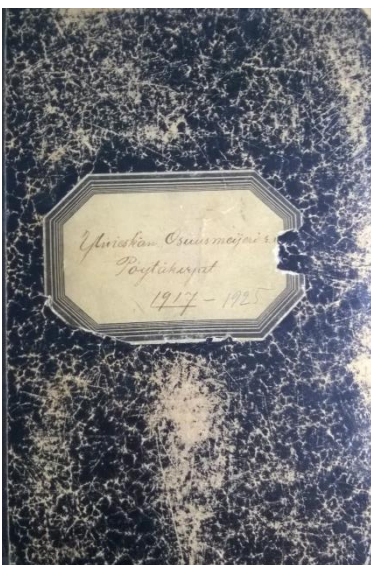
Kaikki alkoi maidosta

Meijeri perustetaan vuonna 1917

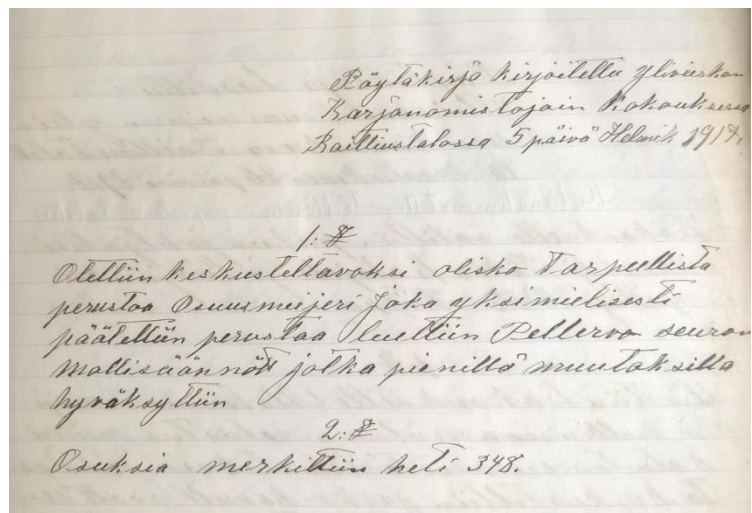
Laaksojen Maitokunta perustettiin ennen Suomen itsenäistymistä Ylivieskaan Kalajokilaaksoon, jonka ensimmäiset kanta-asukkaat olivat metsästäjiä ja kalastajia, mutta myös karjanhoitajia. Vaikka karjanhoito olikin kovin alkeellista, loivat laajat tasaiset nevat ja heinäiset matalat rannat karjanhoidolle luontaiset edellytykset. Siksi maitotalous kehittyikin jo varhain alueella ja pitkin jokilaaksoa syntyi monia meijereitä, yhtenä Ylivieskan Osuusmeijeri vuonna 1917. Nimi muutettiin sittemmin vuonna 1974 Laaksojen Maitokunnaksi, meijeri kun toimi siinä vaiheessa kahden suuren jokilaakson Kala- ja Pyhäjokilaakson varressa.

Pohjanmaalla vaikuttavat herätysliikkeet korostivat ahkeruuden merkitystä ja edistivät siten alueen taloudellista kasvua 1800-luvun lopun kurjien katovuosien jälkeen. Maitokarjan pito oli alueella yleistä ja maito arvokas tuote. Separattorin käyttöönotto voivalmistuksessa vuonna 1876 oli lähtölaukaus meijeriteollisuuden synnylle. Vuonna 1893 Oulun läänin alueella toimi 485 meijeriä. Meijerit olivat aluksi maito- ja voimeijereitä, vasta emmentalin tulo Suomeen loi pakon kohottaa maidon laatua ja valvoa sitä.

Vaikka tiedonkulku olikin nykypäivään nähden heikkoa, oli jo jonkinlaista meijeritietoa kuitenkin olemassa, kun Ylivieskan Raittiustalolle kokoonnuttiin 5. helmikuuta 1917 pohtimaan mahdollisuutta perustaa oma osuusmeijeri Ylivieskaan. Vaikka kokouksessa oli tarkoitus vasta alustavasti keskustella meijerin perustamisesta, oli asia kuitenkin jo niin ajankohtainen ja aika kypsä, että meijeri päätettiin perustaa heti. Kokouksessa merkittiin 348 osuutta ja hallitukseen valittiin Leander Omalala, Antti Murto, G.A. Wittenberg, Matti Palojärvi, Oskari Jaakola, Pekka Katajala ja Joonas Männistö. Jo tätä ennen Ylivieskassa oli toiminut useita yksityisiä meijereitä, mutta osuuskuntamuotoinen meijeri mahdollisti nyt myös karjanomistajan osakkuuden meijerissä.

Meijerin ensimmäiset pöytäkirjat

Perustamiskokouksen pöytäkirja 5.2.1917

Tuotanto käynnistyy maaliskuussa 1918

Osuuskunnan säännöt vahvistettiin kuvernöörin päätöksellä 28.4.1917. Kaupparekisteriin osuuskunta rekisteröitiin 11.10.1917. Uhrautuvuus ja innostus oli suurta, ehkä myös ajan henki juuri ennen Suomen itsenäistymistä korosti tätä. Meijerin rakennus päätettiin tehdä puusta ja puut ottaa jäseniltä lehmäluvun mukaan. Tontti hankittiin kunnalta Savisillan kupeesta Kalajoen rannasta ja ensimmäiset meijerikoneet Hankkijalta. Meijerin tuotannollinen toiminta käynnistyi 1. maaliskuuta 1918 itsenäisessä Suomessa, kun ensimmäinen meijerska saatiin palkattua. Toiminta käynnistyi kunnolla, kun myös ensimmäinen apumeijerska ja koneenkäyttäjä oli palkattu. Ensimmäinen isännöitsijä meijerissä oli Arvid Jaakola ja ensimmäinen rahastonhoitaja Ville Kallio.

Ensimmäinen suuri vastoinkäyminen oli viedä monen jäsenen ja maidontuottajan uskon omaan meijeriin. Tuli nimittäin tuhosi vastarakennetun meijerin 31.5.1918. Palaneen osan korjaaminen vei aikaa noin puoli vuotta ja seisokki oli luonnollisesti raskasta aikaa taloudellisesti. Joulukuussa uusi meijeri oli kuitenkin taas valmis aloittamaan toimintansa. Jo tänä epäonnisena ensimmäisenä toimintavuotenaan meijeri otti vastaan 78 854 kg maitoa ja valmisti voita vajaan 3 000 kg. Juuri itsenäistynyt Suomi loi tulevaisuudenuskoa, joka sai jatkamaan entistä suuremmalla innolla vastoinkäymisten läpi.

Kuvassa väkijoukko katsomassa meijerin paloa Savisillalta 31.5.1918

Voin aika 1917 - 1954

Optimismi vei osuuskuntaa eteenpäin, vaikka seuraavat vuosikymmenet olivatkin vaikeaa aikaa nousuineen ja laskuineen. Tiet olivat huonoja ja niitä pitkin maito piti saada kuljetettua tonkissa meijeriin. Navetat olivat pimeitä ja kylmiä. Hygieniasta ei vielä pahemmin puhuttu eikä sen merkitystä ymmärretty, pestiin mitä pystyttiin kuitenkin. Koneita ei ollut ihmistä auttamassa, kaikki oli kuljetettava hevospelillä.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen inflaatio vei kaiken, onneksi myös osan meijerin velkojakin mennessään. Maidon saanti meijeriin oli välillä epävarmaa ja epätasaista varsinkin vuodenaikojen vaihtelun myötä. Osuuskunnan aloittaessa maitokarjan keskituotto oli paljon alle 2 000 kg vuodessa. Myös suuret perheet ja isompien tilojen palkolliset tarvitsivat itse maitoa, joten aina sitä ei riittänyt meijeriin asti. Kesäisin karjat ajettiin kauaskin ”kesämaille” eikä maitoa saatu kuljetettua meijeriin. Pääosa maidosta meni kesällä kotivoin tekoon, joten meijeri toimi välillä tyhjäkäynnillä. Vuonna 1926 meijeri vastaanotti vain 188 297 kg maitoa. Tästä maitomäärä lähti kuitenkin nousuun.

Maailmanlaajuinen lama vaikutti myös Ylivieskassa kuitenkin koko 1930-luvun alkupuolen ja pakkohuutokaupat sekä yleinen köyhyys laskivat lehmäluvun alas. Meijerirakennuksen uusimiselle olisi ollut tarvetta, mutta vain välttämättömät korjaustyöt saatiin tehtyä. Pula-ajan jälkeen seurasivat lihavat vuodet, mutta ne eivät kestäneet kauaa, kun sota-aika jo alkoi kiristää maidon tuotantoa ja sitä kautta meijerin toimintaa. Karjaa ja maitoa koski luovutusvelvollisuus ja tavaraa katosi lisäksi mustaan pörssiin. Uuteen nousuun päästiin vihdoinkin vuonna 1947.

Maitomäärä alkoi kasvaa nopeasti: vuonna 1948 päästiin jo lähes takaisin vuoden 1930 lukemiin eli noin 750 000 kiloon, seuraavana vuonna maitoa tuotettiinkin jo lähes 1,8 miljoonaa kiloa. Aiemmat ennätykset lyötiin vuonna 1956, jolloin vastaanotettu maitomäärä ylitti 10 miljoonaa kiloa. Tämä tiesi meijerille merkittävää asemaa koko seudulla. Oulaisten Osuusmeijeri joutui lopettamaan toimintansa jo sodan aikana ja maidon kuljetukset aloitettiin Oulaisista Ylivieskaan. Ylivieskan Osuusmeijeriin saatiin myös runsaasti uusia jäseniä mm. Sievistä, Rautiosta ja Alavieskasta.

Meijerin henkilökuntaa ja kuljetuskalustoa 1950-luvulla

Emmentalin aika 1955 - 2000

Meijerin kasvaessa alkoi kypsyä ajatus oman juustolan perustamisesta. Juustolan suhteen emmittiin, koska juuston kulutus oli tuohon aikaan kovin vähäistä, noin 2,5 kg vuodessa per henkilö. Vuonna 1953 päätettiin kuitenkin ryhtyä rakentamaan uutta juustomeijeriä ja ensimmäinen ”juustonlasku” tapahtui vuonna 1955. Emmental-juustoon päädyttiin ensinnäkin siksi, että Valio suosi sitä ja toisekseen se kovana juustona kesti pitkät kuljetukset ja säilytykset. Valmistuskapasiteetiksi laskettiin 1 000 kg juustoa/päivä. Voita valmistettiin edelleen kuitenkin suuria määriä.

Meijerin ensimmäinen emmentaltahko valmistumassa 7.6.1955. Kuvassa hattu päässä Kauko Perkiömäki.

1970-luvun alussa meijeri oli tullut tilanteeseen, jossa oli päätettävä joko juustonvalmistuksen lopettamisesta tai sen laajentamisesta ja automatisoinnista. Maitoa vastaanotettiin meijeriin 17 miljoonaa litraa vuodessa, mutta juustonvalmistus polki paikoillaan 350 000 kg vuosimäärässä. Myös juuston laadun kanssa oli vastoinkäymisiä. Vanhat kokeneet meijerimiehet, kuten hallituksen puheenjohtajana pitkään toiminut Artturi Timlin ja toimitusjohtaja Kauko Perkiömäki, joutuivat jättämään terveydellisistä syistä tehtävänsä vuonna 1972.

Kulut kasvoivat suureksi ja kasvaneet kypsytysvarastot sitoivat runsaasti pääomaa. Meijerin hallinnon uudet jäsenet mm. toimitusjohtaja Erkki Hakala, hallituksen puheenjohtaja Pekka Hannula ja hallintoneuvoston puheenjohtaja Väinö Rahkolin uskoivat juustolan kannattavuuteen vahvasti ja myös maidonlähettäjien usko omaan meijeriin säilyi ja niinpä vuonna 1976 emmentalmäärät olivat jo yli nelinkertaistuneet.

Imukeräilyautot maaliskuussa 1974. Meijerin nimi on vaihtunut Laaksojen Maitokunnaksi

Laaksojen Maitokunnan emmentaltahko voitti vuonna 1976 hopeaa Wisconsinin kansainvälisessä juustokilpailussa. Juustomestarina toimi tuolloin Sakari Juurus. Tästä nousi meijerissä valtava innostus ja Veikko Kortesmaan toimiessa 1980-luvun alussa juustomestarina päästiin ykkössijalle ja saatiin myöhemmin myös monia muita mm. Suomen valtion myöntämiä palkintoja. Sittemmin Erkki Hakalan sairastuttua Veikko Kortesmaa jatkoi osuuskunnan toimitusjohtajana vuodesta 1991 kevääseen 1996 saakka.

Nestemäisten maitotuotteiden valmistus lopetettiin meijerissä vuonna 1978. Voin valmistus lopetettiin vuonna 1985 ja ylimääräinen rasva alettiin myydä Pohjolan Maidolle. Oma herajuuston valmistus aloitettiin myös tuolloin. Koska maitoa kuitenkin tarvittiin enemmän kuin omilta tuottajilta saatiin, aloitettiin yhteistyö ensin Keski-Pohjan Juustokunnan kanssa ja Normilkin ostettua Juustokunnan meijerit, Kaustisen Osuusmeijerin kanssa.

Presidentti Urho Kekkonen meijerivierailulla maaherra Kalle Määtän kanssa. Esittelemässä juustomestari Lauri Helle, joka oli käynnistämässä Ylivieskan meijerin juustonvalmistusta.

Meijerikenttä järjestäytyy uudelleen

Suomi oli elänyt 1980-luvun lopulle asti hintakilpailun osalta lähes suljettua elämää. Kotimaisten elintarvikkeiden tuotanto oli ollut harvojen tuottajien hallussa, ja rajat pysyivät kiinni ulkomaiselta kilpailulta niin tavaroiden tuonnin kuin yritysten tänne tulonkin osalta. Rahamarkkinoiden vapautuminen ja Suomen EU-jäsenyys mullistivat tilanteen. Ensimmäisessä vaiheessa tuontielintarvikkeiden hintamuuri siirtyi Suomen rajoilta EU-maiden ulkorajoille. Tämä merkitsi maatalouden tuottajahintojen laskua ja tuontikilpailua muista EU-maista.

Vuosi 1994 toi muutoksia meijerikenttään ja taistelu markkinaosuuksista alkoi. Laaksojen Maitokunta ei päässyt enää sopimukseen Valion kanssa markkinointiyhteistyöstä. Itsenäinen markkinointi oli raskasta ja EU:iin liittyminen toi mukanaan epävarmuutta, jolloin monet tuottajat lopettivat maidontuotannon. Elintarvikkeiden hintataso oli alkanut pudota jo ennen EU:iin liittymistä. Tappiollinen tulos oli šokki jäsenistölle ja keväällä 1996 siirryttiin raskaisiin rationalisointitoimiin. Muutosprosessiin valittiin toimitusjohtajaksi Matti Farin. Omaisuutta realisoitiin vuoden 1996 aikana voimakkaasti ja myös henkilökuntaa irtisanottiin.

Markkinointiyhteistyötä alettiin herätellä muiden alan toimijoiden kanssa ja Ingman Foods Oy:n kanssa neuvottelut johtivat myös sopimukseen. Sopimuksella varmistettiin se, että Ingman Foods markkinoi tahkoemmentaljuuston ja osti osuuskunnan toimittaman maidon. Näin oli otettu jo iso askel hankintameijeritoiminnan suuntaan.

Vuonna 1997 jatkettiin rationalisointitoimia ja tulos alkoi kääntyä positiiviseksi. Jarmo Oksman aloitti toimitusjohtajan työt Laaksojen Maitokunnassa elokuussa 1997 Matti Farinin siirryttyä Pellervo Instituuttiin. Hallituksen puheenjohtajana toimi tuolloin Juhani Harju ja vuosina 1999 - 2001 Antero Pylväs. Osuuskunnan juustoliiketoiminta ja siihen liittyvä omaisuus siirrettiin Pohjanmaan Juusto Oy:öön, joka perustettiin syksyllä 1998. Yhtiön osakkaina olivat tuolloin Ingman Foods Oy ja Laaksojen Maitokunta. Pääosa Laaksojen Maitokunnan henkilökunnasta siirtyi Pohjanmaan Juuston palvelukseen ja Laaksojen Maitokunnan vastuulla oli jatkossa enää maidonhankinta, jäsensuhteet ja tuottajapalvelut.

Laaksojen Maitokunnan rakennukset 1980-luvulla. Takana näkyy Savisilta ja vanha rautatiesilta.

Juuston valmistus loppuu 2001

Osuuskunnan toiminta sopeutui vuoden 1999 kuluessa hankintameijeritoiminnaksi. Tiivis yhteiselo Pohjanmaan Juuston kanssa kuitenkin jatkui eikä toimintojen eriytymistä ympäristössä välttämättä huomattukaan. Toimivathan yritykset rinta rinnan ja yhteistyötä tehden samoissa meijerin tiloissa. Maitoa vastaanotettiin tuottajilta yhteensä 21,4 miljoonaa litraa ja tuottajia oli vuoden 1999 lopussa 195.

Tuottajapalvelut vakiintuivat lähelle nykyistä käytäntöä, toki meijerin tuotantoneuvojan rooli oli vielä tuolloin paljon suurempi. Yhteistyö Paavolan Osuusmeijerin kanssa aloitettiin hallintopalveluiden tuottamisessa. Meijerin myymälä oli jo aiemmin 1990-luvulla avattu myös muille kuin tuottaja-asiakkaille ja vuonna 1999 siitä käytettiin jo nimeä Justus-myymäälä. Myymälänhoitajana työskenteli jo tuohon aikaan yli 30 vuotta osuuskunnan palveluksessa toiminut Liisa Haikola, joka jäi eläkkeelle vuonna 2010.

Monen pienen meijerin tuotannollinen toiminta loppui ja osa fuusioitui isompien kanssa. Kilpailu- ja tilityskyvyn parantamiseksi myös Ingman-ryhmässä järjesteltiin tuotantoa uudelleen. Voin tuotanto päätettiin siirtää Ranualta Sipooseen ja kovien juustojen tuotanto päätettiin keskittää Kuusamoon. Tämä oli tietysti kova isku Ylivieskassa, tiesihän se Pohjanmaan Juuston fuusioitumista Juusto Kairaan ja emmentalin tuotannon lakkaamista tällä seudulla. Vaikka Laaksojen Maitokunta jäi toimimaan hankintameijerinä, moni paikkakuntalainen koki tuossa vaiheessa meijerin hävinneen Ylivieskasta Pohjanmaan Juuston loppumisen myötä.

Ingman-ryhmä tiivisti edelleen toimintaansa ja Jarmo Oksmanin siirryttyä Satamaidon toimitusjohtajaksi kesällä 2001 toimitusjohtajan työtä jatkoi Jouko Lifländer. Hallituksen puheenjohtajana toimi Reijo Rautakoski ja hallintoneuvoston puheenjohtajana Pekka Saari vuoteen 2006, jolloin hallintoneuvoston puheenjohtajana aloitti Esko Niemi. Syksyllä Pohjois-Suomen Ingman-meijereiden maidonkeräily keskitettiin Juusto Kairalle ja meijerin oma maidonkeräily päättyi. Tästä eteenpäin osuuskunnan toiminta sopeutui ja vakiintui hankintameijeriksi. Yritys toimi edelleen vanhan meijerin alueella jokirannassa vuokratiloissa aina vuoteen 2007 saakka, jolloin siirryttiin Savarin alueelle. Osuuskunnan henkilöstömäärä vakiintui neljään henkilöön.

Vuonna 2007 tanskalais-ruotsalainen Arla Foods Ab osti 30 % Ingman Foods Oy:stä, jonka nimi muuttui Arla Ingman Oy:ksi. Myöhemmin vuonna 2008 Arla osti loput osakkeet ja Arla Ingmanista tuli Arla Foodsin tytäryhtiö, nyttemmin Arla Oy. Arlan tulo mukaan kuvioihin aiheutti jonkun verran kuohuntaa Pohjanmaalla. Kesällä 2007 osuuskunnan toimitusjohtajana aloitti Ulla Roininen. Mikko Korte valittiin hallituksen puheenjohtajaksi tammikuussa 2008 ja hallintoneuvoston puheenjohtajana toimi Jorma Mäkelä, tammikuusta 2010 lähtien Marko Sorvisto. Hallintopalveluita tarjottiin vuodesta 2013 alkaen myös samassa yhteistyöryhmässä toimivalle Kaustisen Osuusmeijerille, jonka oma tuotannollinen toiminta oli päättynyt vuonna 2009.

Uusiin tiloihin 2011

1980-luvulla rakennetusta konttorista luovuttiin vuonna 2006 ja aluksi siirryttiin myymälän yläkertaan ns. vanhaan konttoriin. Tilat olivat kuitenkin melkoisen epäkäytännölliset ja ahtaat, sama koski myös myymälän tiloja. Uusien vuokratilojen hankinta tuli siis ajankohtaiseksi vuoden 2007 kuluessa. Osuuskunnan 90-vuotispäivää vietettiin tuottajien kanssa uusissa vuokratiloissa Ylivieskan Savarin liikealueella.

Myymlätoiminta sai uutta virtaa vilkkaammalla liikepaikalla ja tilat olivat jo huomattavasti vanhoja meijeritiloja käytännöllisemmät.

Pian alettiin haaveilla kuitenkin omista tiloista. Koska yritykselle valmiita sopivia tiloja oli hankala löytää ainakaan kohtuuhinnalla, päätettiin osuuskunnan hallinto moninaisten vaiheiden jälkeen omien tilojen rakennuttamiseen. Tontti hankittiin Ylivieskan kaupungilta ja tilojen suunnittelu ja rakennusliikkeiden kilpailutus aloitettiin vuonna 2010. Uusien tilojen avajaisia vietettiin huhtikuussa 2011. Tilat rakennutettiin periaatteella ”kohtuuhinnalla, mutta kunnolliset ja yrityksen toimintaan sopivat tilat”.

Justus-myymlä on vakiinnuttanut paikkansa palvelevana erikoismyymlänä, josta löytää maataloustarvikkeiden lisäksi elintarvikkeita, lahjatavaroita ja paikallisia tuotteita.

Uusi Justus-myymlä ja Laaksojen Maitokunnan konttoritilat valmistuivat keväällä 2011

Osuuskunnan toiminta on jatkunut hankintameijerinä ensin Ingman-, sitten Arla Ingman- ja nyt Arla Suomi -yhteistyöryhmässä. Ryhmän toiminnassa ollaan oltu mukana aktiivisesti, tällä on haluttu varmistaa tuottajahinnan säilyminen kilpailukykyisenä. Vuonna 2014 alkanut maitomarkkinoiden lama on jatkunut pitkään. Venäjän vientikielto, maitokiintiöistä luopuminen ja globaalin kysynnän heikentyminen ovat kaikki olleet vaikuttamassa siihen. Pieniä merkkejä maitomarkkinoiden elpymisestä on jo ilmassa syksyllä 2016. Toiveissa on, että satavuotisjuhlavuosi 2017 toisi mukanaan positiivisempia näkymiä.